

Medical Ethics and Law  
Research Center

# Faṣḥnāmah-i akhlāq-i pizishkī i.e., Quarterly Journal of Medical Ethics

2025; 29: e3

Shahid Beheshti  
University of Medical Sciences

## A Narrative Review of Nurses' Moral Sensitivity in Intensive Care Units: Dimensions, Influencing Factors and Outcomes

Rahmatollah Marzband<sup>1</sup>, Fatemeh Molaei Tavani<sup>2</sup>, Raofeh Karimi<sup>2</sup>,  
Iman Moghaddasifar<sup>2</sup>, Mahla Rajabzadeh<sup>2\*</sup>

1. Department of Islamic Studies, School of Medicine, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran.

2. Department of Nursing, Student Research Committee, School of Nursing and Midwifery, Mazandaran University of Medical Science, Sari, Iran.

### ABSTRACT

**Background and Aim:** Moral sensitivity is a key component of the nursing profession, playing a crucial role in determining the quality of care provided in intensive care units (ICUs). This narrative review aimed to explore the dimensions, influencing factors and outcomes of nurses' moral sensitivity in critical care settings.

**Methods:** This narrative review was conducted through a comprehensive search of reputable Persian and English databases, including Magiran, SID, Web of Science, PubMed and Google Scholar. After applying inclusion and exclusion criteria, nine relevant articles were selected and analysed.

**Ethical Considerations:** To ensure the validity and reliability of the study, all inclusion and exclusion criteria were strictly followed and only studies published in credible scientific sources were included.

**Results:** Moral sensitivity among ICU nurses can be discussed across four main dimensions: education and development of moral sensitivity, its relationship with patient safety attitudes, the role of experience and mental workload and the impact of teamwork and interprofessional collaboration. Enhancing moral sensitivity contributes to improved care quality, reduced risky behaviours and greater patient safety.

**Conclusion:** Strengthening professional ethics education, providing organizational support and promoting effective teamwork play significant roles in enhancing nurses' moral sensitivity. These factors can improve care quality and patient satisfaction. Considering moral sensitivity as a multidimensional construct and investing in its development may foster professional commitment among nurses and lead to more positive care outcomes.

**Keywords:** Moral Sensitivity; Nurses; Intensive Care Units

**Corresponding Author:** Mahla Rajabzadeh; **Email:** [Rajabzadehm951@gmail.com](mailto:Rajabzadehm951@gmail.com)

**Received:** October 01, 2025; **Accepted:** November 02, 2025; **Published Online:** December 20, 2025

### Please cite this article as:

Marzband R, Molaei Tavani F, Karimi R, Moghaddasifar I, Rajabzadeh M. A Narrative Review of Nurses' Moral Sensitivity in Intensive Care Units: Dimensions, Influencing Factors and Outcomes. *Faṣḥnāmah-i akhlāq-i pizishkī, i.e., Quarterly Journal of Medical Ethics*. 2025; 19: e3.




## مجله اخلاق پزشکی

دوره نوزدهم، ۱۴۰۴



### مروری روایتی بر حساسیت اخلاقی پرستاران در بخش‌های مراقبت ویژه:

### ابعاد، عوامل مؤثر و پیامدها

رحمت‌اله مرزبند<sup>۱</sup>، فاطمه ملائی توانی<sup>۲</sup>، رئوفه کریمی<sup>۳</sup>، ایمان مقدسی‌فر<sup>۴</sup>، مهلا رجب‌زاده<sup>۲\*</sup> 

۱. گروه معارف اسلامی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران.

۲. گروه پرستاری، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران.

#### چکیده

**زمینه و هدف:** حساسیت اخلاقی یکی از مؤلفه‌های کلیدی در حرفه پرستاری است که نقش تعیین‌کننده‌ای در کیفیت مراقبت‌های ارائه‌شده در بخش‌های مراقبت ویژه دارد. هدف این مطالعه مروری روایتی، بررسی ابعاد، عوامل مؤثر و پیامدهای حساسیت اخلاقی پرستاران در بخش مراقبت‌های ویژه است.

**روش:** این مطالعه مروری روایتی با جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر فارسی و انگلیسی، از جمله Web of Science، SID، Magiran، PubMed و Google Scholar انجام شد. در نهایت ۹ مقاله مرتبط که مطابق معیارهای ورود و خروج انتخاب شدند، مورد تحلیل قرار گرفتند.

**ملاحظات اخلاقی:** در جهت حصول اطمینان از صحت و اعتبار پژوهش‌ها، معیارهای ورود و خروج تعیین‌شده رعایت و تمامی مقالات از منابع معتبر انتخاب شدند.

**یافته‌ها:** حساسیت اخلاقی پرستاران بخش ویژه در چهار محور اصلی شامل آموزش و توسعه حساسیت اخلاقی، ارتباط با نگرش‌های ایمنی بیمار، نقش تجربه و بار کاری ذهنی و تأثیر کار تیمی و همکاری بین حرفه‌ای قابل بررسی است. ارتقای حساسیت اخلاقی موجب بهبود کیفیت مراقبت، کاهش رفتارهای پرخطر و افزایش ایمنی بیماران می‌شود.

**نتیجه‌گیری:** توسعه آموزش‌های اخلاق حرفه‌ای، حمایت سازمانی و تقویت کار تیمی، نقش مهمی در ارتقای حساسیت اخلاقی پرستاران دارند. این عوامل می‌توانند به بهبود کیفیت مراقبت و افزایش رضایت بیماران منجر شوند. توجه به حساسیت اخلاقی به عنوان یک ویژگی چندبعدی و سرمایه‌گذاری در این حوزه، تعهد حرفه‌ای پرستاران را افزایش می‌دهد و به نتایج مراقبتی مثبت کمک می‌کند.

**واژگان کلیدی:** حساسیت اخلاقی؛ پرستاران؛ مراقبت‌های ویژه

نویسنده مسئول: مهلا رجب‌زاده؛ پست الکترونیک: [Rajabzadehm951@gmail.com](mailto:Rajabzadehm951@gmail.com)

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۷/۰۹؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۱۱؛ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۹/۲۹

خواهشمند است این مقاله به روش زیر مورد استناد قرار گیرد:

Marzband R, Molaei Tavani F, Karimi R, Moghaddasifar I, Rajabzadeh M. A Narrative Review of Nurses' Moral Sensitivity in Intensive Care Units: Dimensions, Influencing Factors and Outcomes. *Faṣḥnāmah-i akhlāq-i pizishkī*, i.e., *Quarterly Journal of Medical Ethics*. 2025; 19: e3.

## مقدمه

پرستاران بزرگ‌ترین گروه ارائه‌دهنده خدمات در نظام مراقبت سلامت هستند و عملکرد آن‌ها نقش تعیین‌کننده‌ای در کیفیت مراقبت‌های ارائه‌شده دارد. هرچند اخلاق در همه مشاغل اهمیت دارد، اما در پرستاری به دلیل ماهیت انسانی و حساس این حرفه ضرورت بیشتری می‌یابد. پرستاران از نظر اخلاقی مسئول و پاسخگوی رفتارهای حرفه‌ای خود هستند و حرفه پرستاری بر اصول اخلاقی استوار است. رعایت این اصول به پرستاران کمک می‌کند تا از بروز خطا و کوتاهی در مراقبت جلوگیری کرده، ارتباط مؤثرتری با بیماران برقرار کنند و نیازهای آنان را بهتر تشخیص و پاسخ دهند (۱).

پرستاران در عمل روزمره خود با مسائل اخلاقی چالش‌برانگیزی مواجه می‌شوند که تصمیم‌گیری را برای آنان دشوار می‌سازد. محیط مراقبت پرستاری نیز به طور مستمر در حال تغییر و پیچیده‌تر شدن است. عواملی مانند پیشرفت‌های مداوم علم و فناوری، تغییر الگوی بیماری‌ها، سالمندی جمعیت و کمبود نیروی انسانی، پرستاران را در معرض موقعیت‌های دشوار اخلاقی قرار داده است (۲، ۳). با این حال، مطالعات موجود نشان می‌دهد که پرستاران در تصمیم‌گیری‌های اخلاقی همچنان ضعف‌هایی دارند (۲).

یکی از مفاهیم کلیدی در این زمینه، حساسیت اخلاقی است که به عنوان نخستین گام در فرایند تصمیم‌گیری اخلاقی شناخته می‌شود. حساسیت اخلاقی ترکیبی از آگاهی نسبت به ابعاد اخلاقی نظیر تحمل، آرامش، مسئولیت‌پذیری و توجه به دغدغه‌های اخلاقی است. این ویژگی به فرد کمک می‌کند تا موقعیت‌های اخلاقی را تشخیص دهد، درست و نادرست را از هم تفکیک کند و پیامدهای تصمیمات خود را درک نماید (۱، ۴). حساسیت اخلاقی به معنای توانایی درک مشکلات اخلاقی، ارزیابی آن‌ها و انتخاب تصمیم اخلاقی مناسب است. پرستارانی که از سطح بالاتری از حساسیت اخلاقی برخوردارند، در مواجهه با موقعیت‌های بالینی، تصمیم‌های اخلاقی دقیق‌تر و اثربخش‌تری اتخاذ می‌کنند (۳، ۵). حساسیت اخلاقی به پرستاران کمک می‌کند تا بیشتر متوجه مسائل اخلاقی حرفه خود باشند و راه‌حل‌های خلاقانه‌ای برای

آن‌ها بیابند. پرستارانی که حساسیت اخلاقی آن‌ها بیشتر است، در موقعیت‌های پیش‌آمده، تصمیم‌گیری اخلاقی بهتری دارند (۱). حساسیت اخلاقی به عنوان پایه و سنگ بنای اخلاق حرفه‌ای در پرستاری، زمینه‌ساز مراقبت مؤثر و اخلاق‌مدار از بیماران است. این ویژگی نه تنها پرستار را نسبت به مسائل اخلاقی حساس می‌کند، بلکه توانایی او را در تصمیم‌گیری اخلاقی در شرایط پیچیده بالینی را افزایش می‌دهد (۶). توسعه حساسیت اخلاقی نگرش پایه‌ای را برای پرستاران ایجاد می‌کند تا بتوانند مراقبت مؤثر و اخلاقی از بیماران به عمل آورند (۳).

در این میان، پرستاران شاغل در مراقبت‌های ویژه به دلیل ماهیت خاص محیط کاری خود، بیش از سایر گروه‌ها با چالش‌های اخلاقی مواجه می‌شوند. مراقبت در این بخش‌ها مملو از موقعیت‌هایی است که مستلزم حساسیت اخلاقی بالا و استدلال اخلاقی دقیق است. پرستاران بخش‌های مراقبت ویژه ناگزیرند به طور مداوم تصمیم‌های اخلاقی متعددی اتخاذ کنند، اما همیشه امکان اجرای آن‌ها بر اساس دانش و تجربه به طور کامل فراهم نیست (۴، ۵، ۷). از این رو، تقویت حساسیت اخلاقی در پرستاران این بخش‌ها اهمیتی دوچندان می‌یابد و می‌تواند آنان را در مدیریت مشکلات اخلاقی و ارائه مراقبت مبتنی بر ارزش‌های اخلاقی یاری رساند (۷). نتایج مطالعات مختلف نشان می‌دهند که پرستاران بخش‌های مراقبت ویژه دارای سطح متوسط تا بالا از حساسیت اخلاقی هستند. پرستاران بخش‌های مراقبت ویژه دارای سطح متوسط تا بالا از حساسیت اخلاقی هستند. در مطالعه برهانی و همکاران (۲۰۱۷ م.) بر روی ۱۵۳ پرستار بخش مراقبت ویژه در ایران، میانگین نمره حساسیت اخلاقی  $68/6 \pm 7/8$  گزارش شد که نشان‌دهنده سطح متوسط است (۸). ایزدی و همکاران (۲۰۱۳ م.) نیز در مطالعه‌ای بر روی پرستاران بخش مراقبت ویژه در بندرعباس، میانگین نمره حساسیت اخلاقی را  $70/15 \pm 6/90$  (از حداکثر نمره ۹۶) گزارش کردند که  $6/85$  درصد پرستاران در سطح متوسط قرار داشتند (۲). مطالعه حسین‌آبادی فراهانی و همکاران (۱۳۹۳ ش.) سطح پایین‌تری از حساسیت اخلاقی در پرستاران بخش‌های مراقبت ویژه

مؤثر و پیامدهای حساسیت اخلاقی پرستاران در بخش مراقبت‌های ویژه است.

### روش

مطالعه مروری روایتی حاضر با بهره‌گیری از پایگاه‌های اطلاعاتی فارسی اعم از Magiran و SID و بین‌المللی شامل Google Scholar، PubMed، Web of Science گردآوری شده است. جستجوی اولیه با استفاده از عملگرهای بولی (Not, Or, And) و واژگان کلیدی حساسیت اخلاقی، پرستاران، بخش مراقبت ویژه، پرستاری و لاتین شامل Moral Sensitivity، Intensive Care Unit، Nurses، Nursing با توجه به پایگاه‌های اطلاعاتی در دسترس انتخاب و هر پایگاه به طور جداگانه مورد جستجو قرار گرفتند. به صورت مجزا یا ترکیبی با توجه به سؤالات پژوهش و اهداف مطالعه صورت گرفت. پس از اختصاصی نمودن فرمول جستجو برای هر پایگاه، جستجو انجام گردید. اختلاف نظر بین نویسندگان برای ورود مقالات به مطالعه بر اساس اهداف مطالعه و معیارهای ورود و خروج مرتفع گردید. محققان جهت افزایش حساسیت جستجو و اطمینان از واردکردن تمام مقالات مرتبط، رفرنس مقالات نهایی وارد شده و همچنین مقالات مرور سیستماتیک و روایی قبلی را بررسی نمودند؛ در مرحله دوم، معیارهای ورود و خروج از مطالعه مشخص گردید. معیارهای ورود شامل مطالعات انجام‌شده بین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۵ که به زبان فارسی یا انگلیسی در مجلات پژوهشی و دانشگاهی معتبر منتشر شده و با استفاده از واژگان کلیدی مرتبط با موضوع جمع‌آوری شده بودند. معیارهای خروج از مطالعه عبارتند از: عدم دسترسی به متن کامل مقاله، مطالعات مروری، نامه به سردبیر، مقالات چاپ‌شده در مجلات غیر معتبر و مقالات ارائه‌شده در همایش‌ها و کنفرانس‌ها. در مرحله سوم از بین ۴۵ مقاله جستجو شده با بررسی چکیده و محتوای مقالات و متناسب با معیار ورود و خروج، نهایتاً نه مقاله انتخاب شد و مورد بررسی نهایی قرار گرفت.

گزارش کرده است. در این مطالعه توصیفی که بر روی ۱۵۳ پرستار بخش مراقبت ویژه بیمارستان‌های آموزشی تهران انجام شد، میانگین نمره حساسیت اخلاقی ۶/۶۸ با انحراف معیار ۸/۷ گزارش شده که نشان‌دهنده سطح متوسط است، ولی در این مطالعه به برخی ابعاد حساسیت اخلاقی مانند «دانش حرفه‌ای» به عنوان بعدی با نمره پایین‌تر (کمترین میانگین ۵/۱۸) اشاره شده که می‌توان آن را نشانه‌ای از سطح پایین‌تر در بخشی از حساسیت اخلاقی دانست. همچنین در این مطالعه به مسائل سردرگمی و گاهی بی‌اهمیتی پرستاران نسبت به موضوعات اخلاقی اشاره شده است که نشان‌دهنده وجود چالش‌هایی در حساسیت اخلاقی آنان بوده است (۷).

با وجود انجام پژوهش‌های متعدد (۲، ۸)، یافته‌های موجود در زمینه حساسیت اخلاقی پرستاران بخش‌های مراقبت ویژه، پراکنده، ناهمگون و گاهی متناقض‌اند، به گونه‌ای که دامنه نمرات، عوامل مؤثر و حتی ابعاد این مفهوم در مطالعات مختلف تفاوت قابل توجهی دارد. بیشتر پژوهش‌ها تنها به سنجش سطح حساسیت اخلاقی پرداخته‌اند و کمتر به بررسی ابعاد، زمینه‌ها و پیامدهای آن توجه کرده‌اند، در نتیجه، تصویر جامعی از وضعیت حساسیت اخلاقی پرستاران، به ویژه در محیط‌های پرچالش مانند بخش‌های مراقبت ویژه، وجود ندارد. این پراکندگی، تصمیم‌گیری مبتنی بر شواهد را برای مدیران پرستاری و سیاست‌گذاران حوزه سلامت دشوار می‌سازد.

از این رو، انجام مطالعه‌ای مروری که بتواند یافته‌های موجود را به صورت جامع، تفسیرمحور و تحلیلی جمع‌بندی کند، ضروری به نظر می‌رسد تا ابعاد اصلی، عوامل مؤثر و پیامدهای حساسیت اخلاقی پرستاران، شناسایی و چهارچوبی منسجم برای ارتقای آن فراهم شود. با توجه به ماهیت چندبعدی و پیچیده مفهوم حساسیت اخلاقی، یک مرور روایتی می‌تواند با فراهم‌سازی امکان تلفیق و تحلیل انتقادی مطالعات کمی و کیفی، تصویری دقیق‌تر و کلی‌تر از وضعیت حساسیت اخلاقی پرستاران بخش‌های مراقبت ویژه فراهم آورد و راهنمایی برای طراحی مداخلات آموزشی، بالینی و مدیریتی ارائه کند. بر همین اساس، هدف این مطالعه مروری روایتی، بررسی ابعاد، عوامل

### ملاحظات اخلاقی

در پژوهش حاضر جنبه‌های اخلاقی مطالعه کتابخانه‌ای شامل اصالت متون، صداقت و امانتداری رعایت شده است.

### یافته‌ها

یافته‌های این مطالعه نشان‌دهنده جنبه‌های مختلف حساسیت اخلاقی پرستاران در بخش‌های مراقبت ویژه است. بر اساس

تحلیل مقالات منتخب، اطلاعات مهمی درباره نقش آموزش، تجربه، نگرش‌های ایمنی و اهمیت کار تیمی در شکل‌گیری حساسیت اخلاقی به دست آمده است. با توجه به بررسی‌های انجام‌شده نتایج به دست‌آمده در مورد حساسیت اخلاقی پرستاران در بخش‌های مراقبت ویژه بر اساس جدول ۱ بود.

جدول ۱: خلاصه مطالعات انجام‌شده پیرامون حساسیت اخلاقی در پرستاران بخش مراقبت ویژه

نویسنده (سال)	عنوان مطالعه	نوع مطالعه	جمعیت مورد مطالعه	محل انجام	نتایج کلیدی
Hind Ismail و همکاران (۲۰۲۵) (۹)	آشکارشدن نقش واسطه‌ای حساسیت اخلاقی بر نگرش ایمنی و ویژگی‌های شخصیتی در پرستاران مراقبت‌های ویژه	توصیفی - همبستگی	۲۳۲ پرستار شاغل در بخش مراقبت‌های ویژه در بیمارستان‌های دولتی سوهاج	مصر	ارزیابی شخصیت و آموزش حساسیت اخلاقی باید در برنامه‌های آموزش پرستاری و توسعه حرفه‌ای گنجانده شود. با افزایش خودآگاهی و حساسیت پرستاران به معضلات اخلاقی، مؤسسات می‌توانند به طور بالقوه نگرش‌های ایمنی و در نهایت، نتایج مراقبت از بیمار را بهبود بخشند.
افشاری و همکاران (۲۰۲۵) (۱۰)	حساسیت اخلاقی و نگرش نسبت به ایمنی بیمار در بین پرستاران مراقبت‌های ویژه	توصیفی - همبستگی - مقطعی	۳۸۲ پرستار شاغل در بخش مراقبت‌های ویژه	ایران	نتایج مطالعه رابطه بین حساسیت اخلاقی و نگرش‌های ایمنی بیمار را در بین پرستاران مراقبت‌های ویژه برجسته می‌کند و بر اهمیت آموزش، تجربه و آموزش در شکل‌دهی به این موضوع تأکید دارد. تقویت حساسیت اخلاقی برای کاهش رفتارهای پرخطر و بهبود پیامدهای ایمنی بیمار در محیط‌های مراقبت‌های ویژه حیاتی است.
محمدی و همکاران (۲۰۲۲) (۱۱)	بررسی رابطه شجاعت اخلاقی و حساسیت اخلاقی با مراقبت ایمن در پرستاری مراقبت ویژه		۲۰۰ نفر پرستار شاغل در بخش‌های مراقبت ویژه	ایران	همبستگی معنادار و مثبتی بین حساسیت اخلاقی و مراقبت ایمن ( $r=0.59$ ) وجود دارد. بنابراین با برنامه‌ریزی مؤثر، آموزش و حمایت مدیریت پرستاری می‌توان این فضیلت‌های اخلاقی را در پرستاران تقویت کرده و کیفیت مراقبت را بهبود بخشید.
حسین‌آبادی و همکاران (۲۰۲۰) (۷)	حساسیت اخلاقی و ابعاد آن در پرستاران بخش‌های مراقبت ویژه	توصیفی - همبستگی - مقطعی	۱۵۳ پرستار شاغل در بخش‌های مراقبت ویژه	ایران	ارتقای هرچه بیشتر سطح حساسیت اخلاقی پرستاران از طریق برگزاری دوره‌های آموزشی اخلاق حین تحصیل و ضمن خدمت جهت ارائه مراقبتی کامل و اخلاقی از سوی پرستاران، خصوصاً شاغل در بخش‌های مراقبت ویژه ضروری به نظر می‌رسد.

نویسنده (سال)	عنوان مطالعه	نوع مطالعه	جمعیت مورد مطالعه	محل انجام	نتایج کلیدی
زاهدنژاد و همکاران (۲۰۲۱) (۱۲)	آیا بار کاری ذهنی سنگین بر حساسیت اخلاقی در بین متخصصان پرستاری بخش مراقبت‌های ویژه تأثیر می‌گذارد؟	توصیفی - همبستگی - مقطعی	۱۸۱ پرستار شاغل در بخش مراقبت‌های ویژه	ایران	اگرچه پرستاران، بار کاری ذهنی سنگینی را در بخش‌های مراقبت ویژه تجربه می‌کنند، اما این موضوع حساسیت اخلاقی آن‌ها را کاهش نمی‌دهد. علاوه بر این، پرستاران باتجربه حساسیت اخلاقی بالاتر و بار کاری ذهنی کمتری دارند. بنابراین به نظر می‌رسد مدیران پرستاری باید به اهمیت استخدام پرستاران باتجربه در کنار پرستاران جوان‌تر توجه ویژه داشته باشند.
نوبهار و همکاران (۲۰۲۳) (۱۳)	رابطه بین کار تیمی، حساسیت اخلاقی و مراقبت‌های پرستاری از دست‌رفته در پرستاران بخش مراقبت‌های ویژه	توصیفی - همبستگی - مقطعی	۲۰۰ پرستار شاغل در بخش مراقبت‌های ویژه	ایران	سطح بالاتری از کار تیمی با افزایش حساسیت اخلاقی و کاهش مراقبت‌های پرستاری از دست‌رفته در بین پرستاران بخش مراقبت‌های ویژه مرتبط است. بنابراین تمرکز بر برنامه‌ریزی مداخلات در جهت بهبود کار تیمی می‌تواند پرستاران بخش مراقبت‌های ویژه را به سمت بهبود حساسیت اخلاقی، کاهش مراقبت‌های پرستاری از دست‌رفته و ارتقای کیفیت مراقبت از بیمار سوق دهد.
حمزه‌پور و همکاران (۱۴۰۲) (۱۴)	حساسیت اخلاقی و همکاری بین حرفه‌ای در پرستاران	توصیفی - همبستگی - مقطعی	۱۵۰ پرستار شاغل در بخش مراقبت‌های ویژه در مراکز	ایران	با توجه به اثرات مثبت و غیر قابل انکار حساسیت اخلاقی و همکاری بین حرفه‌ای در امر مراقبت پرستاری، توسعه آموزش‌های حرفه‌ای در این زمینه می‌تواند با تأثیر بر کیفیت مراقبت پرستاری، افزایش رضایت بیماران، کاهش خطاهای پزشکی و... مورد توجه قرار گیرد.
مولائی و همکاران (۱۴۰۲) (۳)	بررسی همبستگی بین حساسیت اخلاقی و حمایت از بیمار در پرستاران	توصیفی - همبستگی - مقطعی	آموزش - درمانی وابسته به دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی تهران	ایران	حساسیت اخلاقی و حمایت از بیماران در پرستاران در حد متوسط بوده و بین این دو ارتباط مثبت و معنی‌داری وجود داشت. جهت ارتقای پیامدهای مثبت در بیمار، رسیدن به مراقبت مطلوب و عمل به عنوان مدافع بیمار، توجه به حساسیت اخلاقی در پرستاران ضروری می‌باشد. همچنین توجه به راهکارهای افزایش حساسیت اخلاقی قابل توجه و الزامی به نظر می‌رسد.

نویسنده (سال)	عنوان مطالعه	نوع مطالعه	جمعیت مورد مطالعه	محل انجام	نتایج کلیدی
Wanshun و همکاران (۲۰۲۴) (۱۵)	ارتباط همکاری تیمی، حساسیت اخلاقی و مراقبت پرستاری از دست‌رفته در پرستاران بخش مراقبت‌های ویژه	توصیفی - همبستگی - مقطعی	۱۴۰ پرستار شاغل در بخش‌های داخلی، جراحی و ویژه بیمارستان‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی مازندران	چین	میزان همکاری تیمی پرستاران مراقبت‌های ویژه با حساسیت اخلاقی آن‌ها رابطه مثبت و معناداری دارد. به عبارت دیگر، افزایش کار تیمی منجر به افزایش حساسیت اخلاقی پرستاران می‌شود. همچنین تاکید شده که تقویت همکاری تیمی می‌تواند به ارتقای کیفیت مراقبت و کاهش مراقبت از دست‌رفته کمک کند. بنابراین، مدیران پرستاری باید روی توسعه استراتژی‌های تقویت کار تیمی سرمایه‌گذاری کنند تا هم حساسیت اخلاقی بالا رود و هم کیفیت مراقبت بهتر شود.

با توجه به بررسی مطالعات انجام‌شده، حساسیت اخلاقی در پرستاران بخش مراقبت‌های ویژه در چهار محور اصلی قابل بررسی است که در جدول ۲ آورده شده است. اولین محور، اهمیت آموزش و توسعه حساسیت اخلاقی در پرستاری است که نشان می‌دهد آموزش علمی و حرفه‌ای در این زمینه به افزایش خودآگاهی و توانمندی پرستاران در مواجهه با مسائل اخلاقی کمک می‌کند و می‌تواند کیفیت مراقبت از بیمار را بهبود بخشد. این آموزش‌ها باید به صورت مستمر و نظام‌مند در برنامه‌های تحصیلی و دوره‌های ضمن خدمت گنجانده شود (۷، ۹).

دومین محور، ارتباط حساسیت اخلاقی با نگرش‌های ایمنی بیمار و کاهش رفتارهای پرخطر است. مطالعات نشان می‌دهند پرستارانی که حساسیت اخلاقی بالاتری دارند، نگرش‌های مثبت‌تری نسبت به ایمنی بیمار نشان داده و در نتیجه رفتارهای پرخطر در مراقبت کاهش یافته است. این ارتباط

اهمیت تقویت حساسیت اخلاقی را در حفظ محیط امن برای بیماران پررنگ می‌سازد (۹-۱۱).

محور سوم، به نقش تجربه بالینی و بار کاری ذهنی پرستاران اختصاص دارد. یافته‌ها حاکی از آن است که بار کاری ذهنی بالا تأثیری بر کاهش حساسیت اخلاقی ندارد. همچنین پرستاران باتجربه‌تر نسبت به پرستاران کمتر تجربه، حساسیت اخلاقی بالاتری داشته و بار کاری ذهنی کمتری را تحمل می‌کنند که نشان‌دهنده اهمیت استخدام و حمایت از پرستاران با سابقه در کنار پرستاران تازه‌کار است (۱۲).

چهارمین محور، تأثیر کار تیمی و همکاری بین حرفه‌ای بر حساسیت اخلاقی و کیفیت مراقبت است. مطالعات گویای آن است که بهبود توانمندی‌های کار تیمی و همکاری بین حرفه‌ای، حساسیت اخلاقی پرستاران را بالا برده و موجب کاهش مراقبت‌های پرستاری از دست‌رفته و ارتقای کیفیت مراقبت از بیماران می‌شود. بنابراین، برنامه‌ریزی برای تقویت این همکاری‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (۳، ۱۳-۱۵).

**جدول ۲: محورهای حساسیت اخلاقی پرستاران بخش مراقبت‌های ویژه**

توضیحات کلی	محورهای اصلی حساسیت اخلاقی پرستاران بخش ویژه
آموزش مستمر و نظام‌مند اخلاقی در برنامه‌های تحصیلی و ضمن خدمت برای افزایش توانمندی پرستاران در مواجهه با مسائل اخلاقی و ارتقای کیفیت مراقبت.	اهمیت آموزش و توسعه حساسیت اخلاقی در پرستاری (۷، ۹)
حساسیت اخلاقی بالا موجب نگرش مثبت به ایمنی بیمار، کاهش رفتارهای پرخطر و افزایش محیط امن برای بیماران می‌شود.	ارتباط حساسیت اخلاقی با نگرش‌های ایمنی بیمار و کاهش رفتارهای پرخطر (۹-۱۱)
تجربه بالینی مرتبط با افزایش حساسیت اخلاقی است و با وجود بار کاری ذهنی زیاد، حساسیت اخلاقی کاهش نمی‌یابد، اهمیت حمایت از پرستاران با تجربه.	نقش تجربه و بار کاری ذهنی در حساسیت اخلاقی پرستاران (۱۲)
بهبود کار تیمی و همکاری بین حرفه‌ای باعث افزایش حساسیت اخلاقی، کاهش مراقبت‌های از دست‌رفته و ارتقای کیفیت مراقبت می‌شود.	تأثیر کار تیمی و همکاری بین حرفه‌ای بر حساسیت اخلاقی و کیفیت مراقبت (۳، ۱۳-۱۵)

**بحث**

یافته‌های مطالعه حاضر که به عنوان یک مرور روایتی، به بررسی حساسیت اخلاقی در پرستاران در بخش‌های مراقبت‌های ویژه، اختصاص داشت، نشان داد که حساسیت اخلاقی در پرستاران پدیده‌ای چندعاملی است و تحت تأثیر آموزش اخلاق، نگرش‌های ایمنی بیمار، تجربه کاری و بار کاری ذهنی، کیفیت کار تیمی و همکاری بین حرفه‌ای قرار دارد. در این میان، آموزش و توسعه حساسیت اخلاقی از بنیادی‌ترین عوامل ارتقای عملکرد اخلاقی پرستاران به شمار می‌رود. آموزش اخلاق حرفه‌ای نه تنها به پرستاران کمک می‌کند تا نسبت به ابعاد اخلاقی مراقبت آگاه‌تر شوند، بلکه توانایی آنان را در تحلیل موقعیت‌های چالش‌برانگیز و انتخاب رفتارهای مسئولانه افزایش می‌دهد. مطالعات متعدد نشان داده‌اند که آموزش اخلاق به صورت منظم و باکیفیت، به ویژه هنگامی که از روش‌های تعاملی و مبتنی بر موقعیت‌های واقعی استفاده می‌شود، می‌تواند به طور معناداری حساسیت اخلاقی، دانش اخلاقی و توانایی پرستاران و دانشجویان پرستاری در تشخیص و مدیریت چالش‌های اخلاقی را بهبود بخشد (۱۶-۱۸). علاوه بر این، نتایج مرور نظام‌مند نیز بیانگر آن است که پرستارانی که آموزش اخلاقی دریافت کرده‌اند، از سطح بالاتری از حساسیت اخلاقی برخوردارند (۱۹). بنابراین آموزش اخلاق

حرفه‌ای نقش کلیدی در پرورش و تقویت حساسیت اخلاقی پرستاران دارد.

عامل مهم دیگری که بر حساسیت اخلاقی پرستاران تأثیرگذار است، نگرش‌های مرتبط با ایمنی بیمار و کاهش رفتارهای پرخطر است. حساسیت اخلاقی نه تنها با نحوه درک و واکنش پرستاران نسبت به موقعیت‌های اخلاقی مرتبط است، بلکه پیامدهای مستقیم و غیر مستقیمی بر ایمنی بیماران و کیفیت مراقبت ارائه شده دارد. یکی از جنبه‌های برجسته در مطالعات بررسی شده، نقش حساسیت اخلاقی در ارتباط با نگرش ایمنی بیمار است. نتایج مطالعات، نشان‌دهنده سطوح متوسط تا بالای حساسیت اخلاقی در میان پرستاران است که با نگرش نسبت به ایمنی بیمار، همبستگی مثبت دارد (۹، ۱۰). همچنین مطالعات بررسی شده بر اهمیت توجه به حساسیت اخلاقی در بخش‌های مراقبت ویژه تأکید داشتند. یافته‌های مطالعات نشان می‌دهد که پرستارانی که سطح بالاتری از حساسیت اخلاقی دارند، تمایل بیشتری به رعایت اصول ایمنی در مراقبت از بیمار نشان می‌دهند و به بهبود نتایج مراقبت از بیمار کمک می‌کنند (۱۰، ۲۰). بنابراین آموزش حساسیت اخلاقی علاوه بر تقویت بعد اخلاقی حرفه پرستاری می‌تواند به عنوان راهبردی مؤثر در بهبود شاخص‌های ایمنی بیماران نیز کمک نماید. نتایج مطالعه مداخله‌ای نشان داده است که

و حمزه‌پور (۲۰۲۳ م.) نشان داد که محیط‌هایی که کار تیمی و حمایت متقابل میان پرستاران در آن‌ها تقویت می‌شود، زمینه مساعدتری برای رشد حساسیت اخلاقی فراهم می‌کنند (۱۳، ۱۴). این شواهد علمی تأکید می‌کنند که محیط کاری حمایت‌گر، عدالت‌محور و تقویت‌کننده کار تیمی، بستر مناسبی برای رشد حساسیت اخلاقی و بهبود کیفیت مراقبت بیماران فراهم می‌آورد و آموزش‌های هدفمند در این زمینه اهمیت ویژه‌ای دارد. بنابراین این یافته‌ها بر ضرورت گنجاندن آموزش اخلاق حرفه‌ای در برنامه‌های توسعه حرفه‌ای پرستاران تأکید داشته و نشان می‌دهد که توجه به ابعاد اخلاقی مراقبت می‌تواند به عنوان ابزاری کارآمد مورد استفاده قرار گیرد.

### نتیجه‌گیری

حساسیت اخلاقی پرستاران، به عنوان یک مفهوم چندبعدی، نقش کلیدی در بهبود کیفیت مراقبت و ایمنی بیمار ایفا می‌کند. تقویت این ویژگی نیازمند ایجاد محیط کاری حمایت‌گر، ارائه آموزش‌های مستمر اخلاقی و ارتقای نگرش حرفه‌ای است. با توجه به تأثیر عوامل فردی، سازمانی و آموزشی بر حساسیت اخلاقی، سرمایه‌گذاری در این حوزه می‌تواند تعهد پرستاران به اصول اخلاقی را تقویت کرده و به نتایج مثبت مراقبتی منجر شود. در نهایت، تمرکز بر این عوامل نه تنها عملکرد حرفه‌ای پرستاران را بهبود می‌بخشد، بلکه اعتماد بیماران و جامعه به سیستم مراقبت‌های بهداشتی را افزایش می‌دهد.

### مشارکت نویسندگان

رحمت‌اله مرزبند: ارائه ایده و اصلاحات مقاله.  
فاطمه ملائی توانی: جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها.  
رئوفه کریمی: جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها، نگارش مقاله.  
ایمان مقدسی‌فر: جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها.  
مهلا رجب‌زاده: جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها، نگارش مقاله و اصلاحات مقاله.

آموزش اخلاق حرفه‌ای به پرستاران منجر به افزایش معنادار نگرش مثبت نسبت به فرهنگ ایمنی بیمار و بهبود شاخص‌های ایمنی می‌شود (۲۱). این یافته‌ها ضرورت توجه مستمر به آموزش اخلاق حرفه‌ای در ارتقای حساسیت اخلاقی پرستاران را برجسته می‌سازد. همچنین شواهد حاکی از آن است که آموزش‌های مداوم در زمینه اخلاق حرفه‌ای می‌تواند حساسیت اخلاقی را در پرستاران بخش مراقبت ویژه افزایش دهد و این امر به بهبود کیفیت مراقبت و رضایت شغلی آنان کمک می‌کند. این مسأله به ویژه در محیط‌های مراقبت ویژه اهمیت بیشتری دارد و به کاهش رفتارهای پرخطر منجر می‌شود (۲۲، ۲۳).

همچنین یافته‌های مطالعه حاضر، نشان داد که تجربه بالینی یکی از عوامل کلیدی در ارتقای حساسیت اخلاقی پرستاران است. پرستارانی که از سابقه کاری و تجربه بالینی بیشتری برخوردارند، توانایی بالاتری در تشخیص، تحلیل و مدیریت موقعیت‌های اخلاقی پیچیده دارند. این موضوع را می‌توان ناشی از رشد تدریجی مهارت‌های حرفه‌ای و بازتاب تجربیات گذشته در مواجهه با چالش‌های بالینی دانست (۲۴، ۲۵)، حتی در شرایط بارکاری ذهنی بالا، حساسیت اخلاقی پرستاران کاهش نمی‌یابد و تجربه بالینی نقش محافظتی ایفا می‌کند (۱۲). بنابراین ویژگی‌های فردی مانند سن، سابقه کاری و گذراندن دوره‌های آموزشی اخلاقی، از جمله عواملی هستند که با حساسیت اخلاقی ارتباط دارند (۱۵). همچنین نتایج حاصل از مطالعات نشان می‌دهند که آموزش و تجربه در شکل‌دهی به حساسیت اخلاقی و نگرش‌های ایمنی بیمار بسیار مؤثر بوده و تقویت حساسیت اخلاقی می‌تواند به کاهش رفتارهای پرخطر و بهبود نتایج ایمنی بیماران منجر شود (۱۴). ارتقای حساسیت اخلاقی نه تنها در سطح فردی، بلکه در سطح سازمانی نیز اهمیت دارد. یافته‌های مطالعه حاضر، نشان داد که از منظر سازمانی کار تیمی می‌تواند عامل تقویت‌کننده حساسیت اخلاقی و کاهش مراقبت‌های پرستاری از دست‌رفته باشد، بنابراین حساسیت اخلاقی صرفاً یک ویژگی فردی نیست، بلکه تحت تأثیر فرهنگ سازمانی و کیفیت تعاملات حرفه‌ای قرار دارد (۱۳، ۱۵). نتایج مطالعات نوبهار (۲۰۲۳ م.)

نویسندگان نسخه نهایی را مطالعه و تأیید نموده و مسئولیت پاسخگویی در قبال پژوهش را پذیرفته‌اند.

### تشکر و قدردانی

ابراز نشده است.

### تضاد منافع

نویسندگان هیچ‌گونه تضاد منافع احتمالی را در رابطه با تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله اعلام نکرده‌اند.

### تأمین مالی

نویسندگان اظهار می‌نمایند که هیچ‌گونه حمایت مالی برای تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله دریافت نکرده‌اند.

### بیانیه هوش مصنوعی

برای کمک در فرایند تحقیق و نگارش مقاله، از هوش مصنوعی استفاده نشده است.

## References

- Nasiriani K, Fazlojoo SE, Dehghani Tafti A, Mobari Y. The Effect of Virtual Narrative Ethics Education on Moral Sensitivity in Critical Care Nurses. *Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine*. 2020;13(0):168-79.(Persian)
- Izadi A, Imani H, Khademi z, FariAsadi Noughabi F, Hajizadeh N, Naghizadeh F. Moral sensitivity of critical care nurses in clinical decision making and its correlation with their caring behavior in teaching hospitals of Bandar Abbas in 2012. *Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine*. 2013;6(2):43-56. (Persian)
- Molaie F, Hasani AR, Mohammadpour MR, Khorrani ER. Investigating the correlation between moral sensitivity and patient advocacy in nurses. *Quarterly Journal of Medical Ethics*. 2022; 16(47):1-10.(Persian)
- Ferasatkish R, Shokrollahi N, Zahednezhad H. Critical care nurses' moral sensitivity in Shahid Rajaei Heart Center Hospital. *Cardiovasc Nurs J*. 2015;4(3):36-45. (Persian)
- Imani J, Rezae HH, Mirzai M. Evaluation the effect of work conscientiousness and moral sensitivity with ethical stress in nurses working in intensive care units in educational and therapeutic centers affiliated to Zahedan University of Medical Sciences. *Quarterly Journal of Iranian Society Anaesthesiology and Intensive Care Quarterly*. 2018;2(4):20-7. (Persian)
- Azadehjo N, Nasrabadi T, Nasrollah S. The relationship of compassion fatigues and moral sensitivity in critical care nurses. *Iranian Journal of Cardiovascular Nursing*. 2018;6(4):50-9. (Persian)
- Hosseinabadi FM, Abbaszadeh A, Borhani F. Moral sensitivity and its dimensions in Iranian critical care nurses. *Medical Ethics J* 2020. 2020;14(45): e13. (Persian)
- Borhani F, Abbaszadeh A, Mohamadi E, Ghasemi E, Hoseinabad-Farahani MJ. Moral sensitivity and moral distress in Iranian critical care nurses. *Nursing ethics*. 2017;24(4):474-82.
- Ali HI, Othman AA, Atta MHR, Mohamed SS, Mohamed SH. Revelation of the mediation role of moral sensitivity on safety attitude and personality traits among critical care nurses. *BMC nursing*. 2025;24(1):261-71.
- Afshari A, Torabi M, Dehghani M, Farhadi M. Moral sensitivity and attitudes towards patient safety among critical care nurses. *Nursing Ethics*. 2025;32(6):1848-60.
- Mohammadi F, Tehranineshat B, Ghasemi A, Bijani M. A study of how moral courage and moral sensitivity correlate with safe care in special care nursing. *ScientificWorldJournal*. 2022;10(1):1-8.
- Zahednezhad H, Shokrollahi N, Gheshlagh RG, Afshar PF. Does heavy mental workload affect moral sensitivity among critical care unit nursing professionals? a cross-sectional study. *BMC nursing*. 2021;20(1):140.
- Nobahar M, Ameri M, Goli S. The relationship between teamwork, moral sensitivity, and missed nursing care in intensive care unit nurses. *BMC nursing*. 2023;22(1):241-52.
- Hamzehpour H, Aghahosseini SS. Moral Sensitivity And Interprofessional Collaboration In Nurses: A Correlational Study. *Nursing and Midwifery Journal*. 2023;21(7):503-10.
- Jia W, Chen X, Fang J, Cao H. Association of Teamwork, Moral Sensitivity and Missed Nursing Care in ICU Nurses: A Cross-Sectional Study. *Journal of clinical nursing*. 2025;34(5):1801-7.
- Yılmaz Ş, Özbek Güven G. Does education increase ethical sensitivity a semi-experimental study. *Scientific Reports*. 2025;15(1):1473.
- Kaya A, Boz İ. Effects of the Case-Based Learning Approach on the Ethical Sensitivity of Nursing Students: An Experimental Study. *Turkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics-Law and History*. 2023;31:60-9.
- Tang J, Letchmi Panduragan S, Yahya F, Nambiar N. Promoting ethical sensitivity in nursing education: A systematic review of case study-based health education. *J Clin Nurs Res*. 2024;8:22-9.
- Zhao T, Chen S, Dong X, Lu X, Chen X, Li H, et al. The level of moral sensitivity among nurses: a systematic review and meta-analysis. *BMC Nursing*. 2025;24(1):321.
- Nazari AM, Bakhtiari-Dovvombaygi H, Borhani F, Abbaszadeh A, Gholami M, Rashti SB. The relationship between ethical sensitivity, caring behavior and quality of care in nurses: A systematic review. *BMC Nursing*. 2025;24.
- Sadrollahi A, Bagherpur M, Daiizadeh H. Survey of Effectiveness, Professional Ethics Training in the Attitude of Clinical Management Nurses to the Patient Safety Culture. *J Educ Ethics Nurs* 2021;9(3&4):26-37. (Persian)

22. Doğan P, Tarhan M, Kürklü A. Impact of interactive ethics education program on nurses' moral sensitivity. *Nursing Ethics*. 2025;32(6):1940-50.
23. Jahandide F, Abdollahimohammad A, Shahrakivahed A. Effects of Professional Ethics Training on Moral Distress and Moral Sensitivity of Nurses in the COVID-19 and Emergency Departments of Razi Hospital in Saravan, Iran in 2022. *Health Spiritual Med Ethics*. 2022;9(3) :161-167. (Persian)
24. Sharifnia AM, Green H, Fernandez R, Alananzeh I. Empathy and ethical sensitivity among intensive and critical care nurses: A path analysis. *Nursing ethics*. 2024;31(2-3):227-42.
25. Ferraz MOA, Dalla-Nora CR, Martins MMFPS, Barata RS, Dantas-Ferreira L, Santa-Rosa DO. Moral sensitivity as a personal and work attribute of emergency care nurses: a cross-sectional study. *Revista Latino-Americana de Enfermagem*. 2024;32:e4311.